

LA INTRODUCCIÓ DELS AMBIENTS D'APRENENTATGE A LES ESCOLES PÚBLIQUES. ESTUDI DE CAS

PERE RAVENTÓS GARCIA
Mestre d'Educació Infantil
pereraventosgarcia@gmail.com

RESUM

L'escola pública catalana es troba en constant renovació. L'educació formal clàssica, on l'educador dirigeix lliçons d'aprenentatge a l'educand, s'ha demostrat fallida i ha donat pas a metodologies on l'educand és el protagonista de la seva educació amb autonomia i poder de decisió, acompanyat i no dirigit. Els ambients d'aprenentatge s'han demostrat eficaços en aquesta direcció; aquí se'n desgrana el per què, però sobretot com realitzar aquest canvi de paradigma des de l'escola pública.

PARAULES CLAU

Ambients; aprenentatge; metodologia; escola pública; canvis; introducció; educació; infantil; primària; problemes; solucions.

ABSTRACT

Catalan public schools are constantly improving. Classic formal education, where an educator imparts lessons to a passive student, has been shown to be unsuccessful and has led to new methodologies where the student is the main focus and is encouraged to act autonomously and to take independent decisions, thus being guided rather than directed. Learning environments have been shown to be effective in this regard. The present article explains why this is the case and, more importantly, how to effect this change in public schools.

KEYWORDS

Environments; learning; methodology; public schools; changes; introduction; education; infant education; primary education; problems; solutions.

1. Marc teòric

Els ambients d'aprenentatge, relaxats, de lliure circulació, són aquells espais carregats de continguts on l'ètica i l'estètica van de la mà en la creació d'un clima adequat per al creixement harmònic de l'alumnat.

Els ambients donen resposta a les necessitats internes dels infants i asseguren la connexió entre el propi jo i l'entorn que l'envolta.

(Escola dels Encants, 2018)

Aquesta és una definició clara i completa d'ambient d'aprenentatge, però no és l'única: com veurem més endavant, cada escola defineix els seus ambients d'aprenentatge dins de les seves possibilitats. Per saber-ne més, cal partir dels seus antecedents:

Mètode Montessori

Montessori trenca amb l'educació tradicional: es passa de donar èmfasi al coneixement memoritzat a donar-lo a les estructures cognoscitives; l'alumne passa d'una participació passiva a una participació activa. El seu mètode es du a la pràctica per primera vegada a la Casa dei Bambini l'any 1907.

Per Montessori un ambient hostil és una barrera per a l'aprenentatge. S'havia de reformular i adaptar l'ambient de la mesura de l'adult i passar-lo a la mesura de l'infant: disposar la classe d'esquerra a dreta (com l'ordre d'escriptura), adaptar els mobles i els urinaris a la seva alçada, fer servir el paper mural com a calendari, ordenar els materials per colors... (1984).

Aprenentatge globalitzat i centre d'interès de Decroly

Decroly funda el 1907 l'École de l'Ermitage, on introdueix els centres d'interès i perfila la seva teoria sobre la globalització en l'aprenentatge. El programa o mètode dels centres d'interès consisteix en l'organització d'un programa escolar no fragmentat en assignatures, basat en les pròpies necessitats dels infants.

El mètode global es fonamenta en el caràcter global de la percepció i de tota activitat mental. Es parteix d'operacions complexes i a continuació s'analitzen els elements que aquestes operacions impliquen. Aquest caràcter global s'aplica tant per al mètode de centres d'interès com per a l'aprenentatge de la lectura i escriptura (Dubreucq & M).

L'aprenentatge funcional de Claparède

Segons Claparède, trobem tres etapes d'educació funcional:

1. Posar l'alumne en la situació adequada perquè sorgeixin en ell una necessitat i un interès determinat.
2. Provocar, mitjançant la necessitat suscitada, la reacció per satisfer-la.
3. Adquisició dels coneixements adequats per aconseguir aquesta satisfacció. Aquesta adquisició es fa posant en pràctica el lema «el treball com a joc», ajustant les circumstàncies en cada cas (Taberner del Rio, 1997).

Els tallers de Freinet

A la primera meitat del segle xx Freinet converteix el concepte d'escola en taller, donant resposta a l'educació pel treball. En aquesta concepció es troben dos tipus de tallers diferents: per una banda el treball manual de base, i per l'altra els que tenen relació amb l'activitat evolucionada, socialitzada i intel·lectualitzada: coneixements i documentació, experimentació de tot tipus, creació i comunicació artística i expressió i comunicació escrites.

Loris Malaguzzi i els tallers d'expressió

Malaguzzi va idear un model d'escola que es caracteritzava per la utilització d'una metodologia constructivista en què l'alumne és el protagonista del seu aprenentatge. La idea és que els infants han d'explorar el món, i per tant s'han de sentir que en formen part. Des d'aquesta perspectiva, es creu que els infants ja neixen amb les capacitats per aprendre, i a través

de la cooperació, la interacció i la comunicació es converteixen en agents actius, constructors del seu propi aprenentatge.

El pes per fer possible aquesta perspectiva recau a donar importància als espais i materials utilitzats. Crear espais idonis on es doni cabuda a la creació i al descobriment. Com deia el mateix Malaguzzi, «l'aula d'infantil ha de ser una espècie d'aquari transparent on es reflecteixin les idees, les actituds i les persones» (1966).

Els ambients de Rebeca i Mauricio Wild

El matrimoni Wild va crear un projecte educatiu basat en l'acompanyament dels processos de desenvolupament dels infants, respectant i tenint en compte les seves necessitats autèntiques. En el llibre *Educar per ser* de Rebeca Wild (2002) destaca la seva tasca des dels seus inicis al jardí d'infants Pestalozzi, on van començar treballant amb les propostes pedagògiques de Piaget, Montessori i el mateix Pestalozzi. En la pedagogia Wild es creu que no és el nen qui s'ha d'adaptar a l'escola, sinó els docents i el centre a les necessitats de l'infant.

Els racons

El treball per racons està planificat: consisteix en una bona distribució dels espais amb una delimitació clara, diversos tipus d'activitats amb materials curosament escollits i organitzats de tal manera que cada infant pugui escollir i trobar propostes interessants que responguin a les seves necessitats i ritme de desenvolupament i aprenentatge (A. Riera Jaume, Ferrer Ribot, & Ribas Mas, 2014).

Models d'èxit a l'escola pública

Ja hem vist la definició i els antecedents, però per valorar si es poden aplicar hem de veure què en diu i com entén el concepte el currículum i de quina manera ha estat aplicat per les escoles públiques.

Segons el currículum, els ambients d'aprenentatge «representen una organització on l'infant es converteix en el constructor del seu propi aprenentatge a partir del joc, la investigació i les relacions amb els companys explorant amb llibertat segons els seus interessos i motivacions» (2016).

En aquest apartat es tenen en compte models de més i menys experiència per veure'n els conceptes comuns que prenen més força.

Les escoles que s'han tingut presents en aquesta observació són les següents: Escola El Martinet de Ripollet, Escola Polinyà de Polinyà, el Roure Gros de Santa Eulàlia de Riuprimer, Escola Congrés-Indians de Barcelona, Escola dels Encants de Barcelona, Escola Ítaca de Manresa, Escola Els Pinetons de Ripollet i Escola Can Manent de Cardedeu.

Tot i que no totes les escoles realitzen ambients d'aprenentatge a partir de primària, sí que majoritàriament hi ha tres comunitats: petits (P3-P5), mitjans (1r-3r) i grans (4t-6è); en el cas de realitzar ambients, en les tres comunitats s'utilitza aquesta classificació.

Els ambients de cada escola tenen diverses classificacions: per l'àmbit que es treballa en cada espai, segons si es fan a l'exterior o a l'interior, o entre microespais i macroespais.

En aquests models d'èxit els materials o provocacions són bàsicament de tres tipus:

1. Materials de gran qualitat: superen el preu habitual, però duren molt més i no s'han de renovar constantment.
2. Materials d'origen natural: material noble que aporta calidesa als ambients i un tipus de sensacions concretes a les persones que els habiten.
3. Materials reutilitzats: habiten l'espai de l'escola amb la seva personalitat, aportant la seva pròpia bellesa.

En els ambients d'aprenentatge aquestes escoles parteixen de l'avaluació continuada: s'hi avaluen paràmetres com l'assertivitat, la confiança, la curiositat, la relació efectiva i l'empatia, la competència, l'autonomia i la cooperació, el temps, el ritme, el respecte i els coneixements. Pel que fa a el paper dels educadors, parlen de provocar, promoure, observar, estar a disposició, estar atent i motivar com a accions bàsiques.

2. Marc metodològic

Per descobrir els problemes amb què es troba l'escola pública en la introducció dels ambients d'aprenentatge i quines solucions hi dona, s'ha utilitzat la investigació qualitativa. L'anàlisi del context són dues escoles públiques de la comarca del Baix Penedès:

1. L'Escola A, amb 255 alumnes, situada en un poble de 3.091 habitants, que inicia el curs 2016-17 els ambients d'aprenentatge a educació infantil.

Ambients d'aprenentatge a l'escola A

2. L'Escola B, amb 347 alumnes, situada en un poble de 2.323 habitants, que va iniciar els ambients d'aprenentatge el curs 2014-15.

Ambients d'aprenentatge a l'escola B

Ambdues s'han comparat amb l'escola R (escola de referència), la Teresa Godes del Montmell (Baix Penedès).

Els instruments més importants utilitzats en la metodologia han estat el diari de camp i les entrevistes. D'una banda, entrevistes estructurades als mestres i als equips directius implicats: 8 a mestres d'educació infantil, 4 a mestres de cada escola estudiada i 1 als equips directius de cada centre. I d'altra banda, una entrevista amb l'expert de l'escola R, el director Toni Álvarez, i amb la coordinadora d'educació infantil, Yolanda Sáez. Ambdós han viscut l'experiència de la introducció dels ambients d'aprenentatge i han assolit l'èxit, amb una experiència en el tema de gairebé deu anys.

3. Resultats

A través dels instruments s'ha pogut extreure com són els ambients d'aprenentatge a cada centre:

**Taula 1. Característiques dels ambients a les escoles A, B i R
(Pere Raventós, abril 2018)**

<i>Característiques</i>	<i>Ambients escola R</i>	<i>Ambients escola A</i>	<i>Ambients escola B</i>
Dies a la setmana	4	5	3-4
Durada	2 h	1'5 h	2 h
Lliure circulació	Total	Parcial	Sí
Internivell	Sí	Parcial	No
Infantil	Sí	Sí	Sí
Primària	Sí	Només 1r	No
Quantitat d'ambients	6	4 (1 és psicomotricitat)	9 espais

De l'entrevista a l'expert han sorgit uns consells per iniciar els ambients d'aprenentatge i s'ha vist si ambdues escoles els havien complert:

**Taula 2. Consells de l'escola R per iniciar els ambients, comparats amb A i B
(Pere Raventós, abril 2018)**

<i>Consells per iniciar ambients escola R</i>	<i>Com els han dut a terme a l'escola A</i>	<i>Com els han dut a terme a l'escola B</i>
Formació	No totes les mestres.	Formació variada.
Partir dels materials que tenen	No: els van iniciar després de crear i elaborar materials.	No: els van iniciar després de crear i elaborar materials.
Visitar escoles que funcionen per ambients	Una visita	Moltes visites
Vincle fort equip de mestres.	No del tot: una de les mestres no ha format part del procés.	L'equip d'infantil va iniciar els ambients amb un fort vincle.
Acceptació total per part de la direcció	Sí	Part de l'equip era reticent al canvi.
Paciència amb l'avaluació, tenir en compte l'etapa (3 anys)	Pors en l'avaluació: no tenen la perspectiva dels 3 anys.	Pors en l'avaluació: no tenen la perspectiva dels 3 anys.
Treballar molt amb les famílies	Poc treball amb les famílies.	Poc treball amb les famílies.

De les entrevistes a mestres i equips directius implicats destaca com a resultat l'aparició de nou problemes en la introducció dels ambients d'aprenentatge:

1. No tenen formació / Poca formació
2. Falta de temps / Poc temps per dur a terme els canvis
3. Manca treball en equip. Temps i qualitat d'aquest
4. Escassetat de materials
5. Garència de recursos humans / Falta de suports
6. Calen reunions amb el claustre i la direcció
7. Mancança d'idees riques i variades / Dificultats en la decisió de quins espais i materials utilitzar
8. Manca de consens en quin ha de ser el paper del mestre en els ambients i l'actitud dels alumnes
9. Actitud de por per part dels pares

4. Conclusions

En les conclusions d'aquest estudi cal analitzar els supòsits de partida que s'havien donat prèviament per veure si s'han complert. El primer supòsit de partida era que les escoles públiques tenen dificultats per incloure en la seva metodologia els ambients d'aprenentatge: com s'extreu dels resultats obtinguts, les tres escoles han tingut problemes en l'inici de la nova metodologia.

El segon supòsit de partida era les escoles públiques es troben en problemes i dificultats semblants en la introducció dels ambients d'aprenentatge. També es dona: les tres escoles han passat per problemes semblants, tot i que l'experiència fa que els problemes de l'escola A ja hagin estat superats per B i per R.

Pel que fa als objectius generals:

- Descobrir quins problemes es donen i per què en les escoles que inicien els ambients d'aprenentatge.
- Trobar possibles solucions a aquests problemes.

Hem vist en la secció de resultats els nou problemes que han sorgit. N'analitzem el perquè de manera global:

Les mestres volen aplicar una nova metodologia de la qual no han rebut prou formació i senten inseguretats al respecte. Algunes de les docents culpen el Departament de no facilitar aquesta formació.

L'horari i l'estructura organitzativa no faciliten el temps remunerat suficient per poder crear els ambients. Es troben que, si prioritzen el temps a favor de la nova metodologia, altres aspectes de l'escola se'n poden ressentir.

L'escassetat de materials ve donada pel requeriment de la mateixa metodologia. Els ambients no s'entenen sense materials rics i diversos. La gravetat del problema es dona a la posada en marxa de la metodologia; després cal fer un treball de seguiment, renovar materials que es fan malbé, canviar els que no funcionen, etc.

Pel que fa a la manca de recursos humans, es coincideix a culpar el Departament: les ràtios de mestres per alumnes venen donades per aquest, i tot i que hi ha un marge organitzatiu que depèn de l'escola, es

coincideix amb la idea que dur a terme els ambients seria més fàcil i pràctic amb més mestres acompanyant els infants i ideant la metodologia.

Cada membre de l'equip pot tenir el seu concepte d'ambients d'aprenentatge, pel que fa a quin és el paper del docent i com ha de ser l'aprenentatge de l'infant. En aquest punt, si no hi ha una línia de centre acordada per tots els implicats, els ambients poden no funcionar. Si un mestre acompanya però l'altre empeny, si un deixa que els alumnes saltin a un espai i l'altre no, s'estan creant contradiccions. És important que al principi de la introducció tothom tingui clar el seu paper i les normes destinades als infants, i que es puguin fer trobades per revisar actituds i valorar el compliment de les normes o el sorgiment de noves en el transcurs del curs.

Finalment, és un problema veure que la tasca feta no està arribant a les famílies; això crea més inseguretat a les mestres i un desgast. Es pot donar aquest problema per una falta d'informació i participació de les famílies. Per una banda, abans d'introduir la metodologia se n'hauria d'informar i formar els pares; començar amb la major part de les famílies en contra desgastarà el projecte i li traurà sentit. Per altra banda, s'ha d'entendre que fer arribar el projecte als pares i mares no és cosa d'una sola reunió i que calen espais de formació i debat regulars.

Bibliografia i webgrafia

- DUBREUCQ, F.; FORTUNY, M. (sense data). «Ovide Decroly». *Revista de Pedagogia*, 1-14.
- GENERALITAT DE CATALUNYA, DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (juny 2016). *Currículum i orientacions. Educació infantil. Segon cicle*. Catalunya.
- MALAGUZZI, L. (1966). *Educación infantil en Reggio Emilia*. Octaedro.
- MONTESSORI, M. (1984). *La descoberta de l'infant*. Barcelona: Eumo.
- RIERA JAUME, M. A.; FERRER RIBOT, M.; RIBAS MAS, C. (2014). *La organización del espacio por ambientes de aprendizaje en la Educación Infantil: significados, antecedentes y reflexiones*. Universitat de les Illes Balears.
- TABERNERO DEL RÍO, S. (1997). *La educación funcional de E. Claparède*. Salamanca: Universidad de Salamanca.
- WILD, R.; WILD, M. (2002). *Educación para ser. Una respuesta frente a la crisis*. Quito: Fundación Educativa Pestalozzi.